

La legitimitat de les secessions

És legítima la secessió d'un territori en una democràcia liberal? Aquesta pregunta genèrica rep avui diverses respostes, tant en el pla de la legitimitat liberaldemocràtica com en el pla institucional.

Una conclusió del debat acadèmic internacional és que aquestes respostes ja no poden ser les de fa tan sols dues dècades. El debat sobre la legitimitat democràtica ha canviat sobretot a partir de la constatació dels límits conceptuals, normatius i institucionals –interpretació de conceptes i valors– que arrosseguen les concepcions democràtiques clàssiques, especialment en relació amb el reconeixement i acomodació pràctica dels ciutadans de les nacions minoritàries en democràcies plurinacionals. Una segona conclusió és la importància que juguen els elements contextuals, fet que incentiva evitar versions simples i abstractes del tipus “la secessió mai no és legítima en un Estat de dret” o “la secessió sempre és legítima si es tracta d'un grup nacional”, etcètera. Una secessió pot ser legítima o més legítima en alguns casos que en altres. Les anàlisis cal fer-les cas per cas.

Les respostes es poden sintetitzar en quatre tipus de teories democràtiques. Un primer tipus es basa en el *liberalisme polític tradicional*. Respon amb un genèric *no* al dret a secessió en les democràcies. S'esgrimeix que si el sistema polític regula

drets individuals, una separació de poders, eleccions competitives i algun model de descentralització, la secessió decau automàticament. El dret d'autodeterminació només es reconeix aquí per l'Estat.

El segon tipus el conformen les *teories de la causa justa*. La legitimitat de les secessions depèn de si hi ha determinats fets que les justifiquin. Diferents autors ofereixen diverses llistes d'aquests fets, però, en general, s'esmenten la violació de drets humans, l'annexió per la força de territoris, l'incompliment sistemàtic d'acords federals o autonòmics pel govern central, o la discriminació econòmica o redistributiva negativa i sistemàtica d'un territori. Així, la secessió no constitueix aquí un “dret primari” de cap col·lectivitat –tampoc de les de caràcter nacional–, sinó un remei quan hi ha fets com els esmentats.

El tercer tipus de teories s'associen al *nacionalisme liberaldemocràtic*. La secessió es concep com un dret primari, inclusiu i universal, associat a determinades col·lectivitats, especialment les de caràcter nacional. Es critica el liberalisme tradicional com a legitimador dels nacionalismes estatals majoritaris que marginen drets històrics i col·lectius de les minories. En nom de la igualtat de ciutadania, es diu, es menysté els ciutadans de les minories nacionals, no se'ls reconeix ni se'ls acomoda políticament de manera efectiva i se'ls tracta desigualment en nom de concepcions uniformistes de la igualtat i de la sobirania popular. Les nacions minoritàries consti-

tueixen aquí un *demos* dotat de dret d'autodeterminació.

Finalment, les *teories plebiscitàries* esgrimeixen procediments democràtics (parlaments, referèndums) per legitimar la secessió de determinats col·lectius de ciutadans amb independència de si constitueixen o no grups nacionals. El valor bàsic esgrimit és el de l'autonomia individual. No és legítim, es diu, imposar als individus una pertinença estatal en contra de la seva voluntat.

Aquestes quatre concepcions presenten punts forts i dèbils (que no puc detallar aquí). I inclouen tan arguments legitimadors complementaris com incompatibles

deració plurinacional, consociacionisme) han fracassat o no resulten plausibles.

En el cas de Catalunya crec que es donen raons associades als tres últims tipus de teories que justifiquen sobradament la legitimitat de la secessió. Més, fins i tot, que en altres contextos, com el Quebec. Tant en termes de reconeixement com d'acomodació constitucional, el federalisme canadenc mostra un refinament liberaldemocràtic molt superior al d'un Estat espanyol caracteritzat per un constitucionalisme molt antiquat per una democràcia plurinacional. En aquest Estat, Catalunya no està nacionalment reconeguda en l'àmbit simbòlic, competencial i de projecció exterior, el seu autogovern està *foradat* en tots els àmbits i no està ben protegit davant les invasions del poder central –que, a més, no compleix els acords establerts–, està discriminada en termes econòmics, fiscals i de benestar, no pot decidir el seu desenvolupament econòmic i social, està subjecta a centralitzacions unilaterals, no disposa d'eines per la seva projecció europea i internacional, etcètera.

En definitiva, a Catalunya la secessió presenta problemes de facticitat pràctica, però no de legitimitat liberaldemocràtica. De fet, mentre els dos partits nacionalistes espanyols no proposin conjuntament algun dels tres tipus d'acord, en termes concrets i acceptables, abans esmentats, la secessió previsiblement continuarà sent la posició més racional i raonable per una majoria dels ciutadans del país.●

A Catalunya la secessió presenta problemes de facticitat pràctica, però no de legitimitat liberaldemocràtica

entre sí. Òbviament, aquests arguments es barregen en el debat polític quotidià. Així, per exemple, el dret a decidir es justifica emprant conceptes i valors associats als dos últims tipus de teories. Tanmateix, com dèiem, resulta decisiva la consideració dels casos pràctics per establir quins arguments són més adequats i la legitimitat de la secessió més raonable en democràcies específiques, especialment quan les solucions potencials internes (confederació, fe-